

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

BKS/DPK/134/18840/2/16 WW
P9-35/16

Warszawa, dnia 12 lipca 2016 r.

Nr: 18840/2	Data wpływu petycji 2 czerwca 2016 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 11 lipca 2016 r.

**KOMBATANCI, OFIARY REPRESJI WOJENNYCH
I OKRESU POWOJENNEGO**

TEMAT

**ŚWIADCZENIE PIENIĘŻNE I DODATEK KOMBATANCKI
DLA ŻOŁNIERZY BATALIONÓW BUDOWLANYCH**

WNOSZĄCY PETYCJĘ: petycja indywidualna

T.T. - osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą w celu ustalenia podstawy do pobierania przez byłych żołnierzy batalionów budowlanych świadczenia pieniężnego oraz dodatku kombatanckiego.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJĘ:

Przedmiotem petycji jest wniosek dotyczący zmiany ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych.

Autor petycji, były więzień obozu hitlerowskiego oraz były żołnierz zastępczej służby wojskowej, przymusowo zatrudniony w batalionach budowlanych w latach 1950-1952, wystąpił o ustalenie podstawy do pobierania przez byłych żołnierzy batalionów budowlanych świadczenia pieniężnego oraz dodatku kombatanckiego.

Wnoszący petycję stwierdza, że praca w batalionach budowlanych była formą represji, a żołnierzy zastępczej służby wojskowej kierowano do najcięższych prac, których wykonania odmawiali pracownicy cywilni. Za przymusową pracę nie otrzymywali należnej zapłaty, dostawali tylko jedzenie, tj. suchy chleb, czarną kawę oraz 6 zł żołdu miesięcznie.

Autor petycji informuje, że w związku z pobytem w obozie hitlerowskim otrzymuje dodatek kombatancki. Za przymusową pracę nie pobiera żadnego świadczenia, gdyż zgodnie z przepisami uprawnionemu do świadczenia pieniężnego za przymusową pracę w batalionach budowlanych i do dodatku kombatanckiego, przysługuje jedno z tych świadczeń. W opinii autora petycji „zadośćuczynienie za utracone zdrowie w obozie nie może być traktowane jako zapłata za pracę w batalionach budowlanych”, gdyż za każdą pracę należy się wynagrodzenie. Obowiązujące przepisy uważa za niesprawiedliwe i krzywdzące, dlatego wnosi o ich zmianę.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2014 r., poz. 1206 ze zm.) reguluje sprawy kombatantów i ofiar represji. Katalog osób zaliczanych do kombatantów oraz osób represjonowanych zawiera załącznik do petycji.

Kombatantom oraz osobom represjonowanym przysługują uprawnienia: pracownicze, emerytalne, dotyczące ochrony zdrowia, pomocy socjalnej i inne.

Kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (art. 12 ust. 1).

Kombatantom pobierającym emeryturę lub rentę albo uposażenie w stanie spoczynku lub rodzinne przysługuje dodatek kombatancki. Dodatek ten przysługuje oprócz emerytury lub renty i nie jest uwzględniany przy obliczaniu wysokości świadczeń określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W razie zbiegu prawa do kilku świadczeń o charakterze emerytalno-rentowym, przysługuje tylko jeden dodatek kombatancki. Osobie uprawnionej jednocześnie do dodatku kombatanckiego i dodatku z tytułu tajnego nauczania na podstawie odrębnych przepisów przysługuje tylko jeden z tych dodatków – wyższy lub wybrany przez zainteresowanego. Kwota dodatku kombatanckiego ulega podwyższeniu przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent – od miesiąca, w którym jest przeprowadzona waloryzacja. Od 1 marca 2016 r. kwota dodatku kombatanckiego wynosi 208,67 zł.

Kombatanci uprawnieni są do dodatków finansowanych z budżetu państwa: dodatek kompensacyjny w wysokości 31,30 zł i ryczałt energetyczny wynoszący 166,05 zł.

W przypadku zbiegu prawa do więcej niż jednego świadczenia emerytalnego lub rentowego przysługuje jeden dodatek kompensacyjny i jeden ryczałt energetyczny.

Kombatanci korzystają także z ulg taryfowych przy przejazdach 50% środkami komunikacji miejskiej oraz 51% w komunikacji krajowej pociągami (1 i 2 klasą pociągów osobowych i pośpiesznych oraz w 2 klasie pociągów innych niż osobowe i pośpieszne) oraz autobusami w komunikacji zwykłej i przyspieszonej.

Kombatanci mają pierwszeństwo do środowiskowej opieki socjalnej w miejscu zamieszkania, uzyskania miejsca w domach pomocy społecznej, w szczególności w domach dla kombatantów. Osobom będącym w trudnej sytuacji materialnej oraz w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych może być przyznana pomoc pieniężna.

Ustawa z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1373) uznała przymusowe zatrudnianie żołnierzy zastępczej służby wojskowej za szczególny rodzaj represji z przyczyn politycznych.

Na mocy ustawy świadczenie pieniężne przysługuje żołnierzom:

- zastępczej służby wojskowej, którzy w latach 1949-59 byli przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach, w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud

uranowych,

- z poboru w 1949 r., wcielonych do ponadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla i kamieniołomach,
- przymusowo zatrudnianym w batalionach budowlanych w latach 1949-59.

Świadczenie w kwocie 10,46 zł (od 1 marca 2016 r.) przysługuje za każdy pełny miesiąc trwania pracy, nie więcej niż łącznie za 20 miesięcy i ulega podwyższeniu przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji.

Na podstawie **Komunikatu Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych** z 15 lutego 2016 r. w sprawie kwoty świadczenia pieniężnego przysługującego żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (M. P. z 2016 r., poz. 175) od 1 marca br. maksymalna kwota świadczenia wynosi 208,67 zł.

W razie zbiegu tego świadczenia z prawem do dodatku kombatanckiego lub dodatku za tajne nauczanie, czy też ze świadczeniem za pracę deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i ZSRR przysługuje tylko jedno z tych świadczeń lub jeden z dodatków – wyższy lub wybrany przez zainteresowanego.

Żołnierze otrzymują także ryczałt energetyczny od 1 marca 2016 r. w wysokości 166,05 zł. Ryczałt przysługuje również wdowom po żołnierzach zastępczej służby wojskowej, pobierającym emeryturę lub rentę. W razie zbiegu prawa do ryczałtu energetycznego z innych tytułów przysługuje jeden ryczałt energetyczny.

Świadczenie pieniężne oraz ryczałt energetyczny przyznawane i wypłacane są przez organy emerytalno-rentowe (z emeryturą lub rentą) na wniosek osoby uprawnionej, na podstawie zaświadczenia organu wojskowego potwierdzającego rodzaj i okres wykonywania przymusowego zatrudnienia, po zasięgnięciu opinii właściwego stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy górników bądź batalionów budowlanych.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 grudnia 1994 r. (Dz. U. Nr 136, poz. 707 ze zm.) określa organy wojskowe właściwe do wydawania zaświadczeń żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz tryb postępowania przed tymi organami.

Świadczenia pieniężne oraz koszty ich obsługi finansowane są z budżetu państwa.

Żołnierzom przymusowo zatrudnianym w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych przysługuje jednorazowe odszkodowanie:

- 22 200 zł – dla poszkodowanego z orzeczoną stałą inwalidztwem I grupy lub całkowitą niezdolność do pracy oraz do samodzielnej egzystencji,
- 15 850 zł – dla poszkodowanego z orzeczoną stałą inwalidztwem II grupy lub całkowitą niezdolność do pracy,
- 9 510 zł – dla pozostałych poszkodowanych.

Przyznanie i wypłatę odszkodowania realizuje na wniosek poszkodowanego Biuro Roszczeń Byłych Pracowników Zakładów Produkcji Rud Uranu Państwowej Agencji Atomistyki w Kowarach.

Osobom z orzeczoną grupą inwalidzka, gdy inwalidztwo pozostaje w związku z przymusowym zatrudnieniem, przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2015 r. poz. 840 ze zm.).

Za inwalidztwo w związku z przymusowym zatrudnieniem uważa się inwalidztwo na skutek zranień, kontuzji bądź innych obrażeń lub chorób powstałych w związku z tym zatrudnieniem, które ustala wojskowa komisja lekarska. Grupę inwalidztwa, datę jego powstania oraz związek inwalidztwa z zatrudnieniem ustala lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub komisja lekarska ZUS na podstawie orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej.

PRACE LEGISLACYJNE:

W Sejmie złożony jest **poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw** (druk sejmowy nr 428). Pierwsze czytanie projektu odbyło się na 17. posiedzeniu Sejmu 29 kwietnia 2016 r., następnie został skierowany do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Celem projektu jest objęcie ustawą o kombatantach żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionych w latach 1949-59 z przyczyn politycznych w kopalniach węgla, kamieniołomach lub zakładach rud uranu oraz żołnierzy z poboru z 1949 r. wcielonych z powodów politycznych do nadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudnionych w kopalniach węgla lub kamieniołomach.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Na mocy **ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1692) żołnierze zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych otrzymali prawo do bezpłatnego zaopatrzenia

w leki. Od 7 listopada 2015 r. prawo do bezpłatnego zaopatrzenia w leki o kategorii dostępności "Rp" lub "Rpz" oraz prawo do środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego objętych decyzją o refundacji otrzymali:

- żołnierze wskazani w ustawie z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługującym żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych, którzy otrzymali 1–razowe odszkodowanie za przymusową pracę w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych oraz

- inni żołnierze, którzy uzyskali orzeczenie o inwalidztwie w następstwie przymusowego zatrudnienia wskazanego powyżej.

Dokumentem potwierdzającym posiadanie uprawnień przez żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym jest zaświadczenie wydawane na wniosek osoby uprawnionej przez Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Podkreślić należy, że przywołana zmiana ustawy stanowiła realizację postulatu zawartego w petycji (P8-02/11), skierowanej do Senatu przez Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników, Okręgowy Zarząd w Tarnobrzegu oraz osobę prywatną.

INFORMACJE DODATKOWE:

Ustawa z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu (Dz. U. Nr 111, poz. 537) w pierwotnym brzmieniu nie obejmowała żołnierzy batalionów budowlanych.

Nowelizacją ustawy z dnia 20 czerwca 2001 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 968) od 1 stycznia 2002 r. przyznano uprawnienia żołnierzom batalionów budowlanych.

Nowelę tę rozpatrywał Senat IV kadencji na 86. posiedzeniu w dniach 18–20 lipca 2001 r. i przyjął ją bez poprawek. Sprawozdawcą Komisji Rodziny i Polityki Społecznej był senator Dariusz Kłeczek, który stwierdził m.in., że „kryteria poboru do jednostek zastępczej służby wojskowej, w tym również do batalionów budowlanych, miały charakter represyjny, gdyż począwszy od pierwszych rozkazów organizacyjnych, wskazywano, że pobór do batalionów budowlanych należy przeprowadzać wśród osób nieprzyjętych do służby wojskowej, w porozumieniu z odpowiednimi urzędami bezpieczeństwa i z komitetami PZPR. Oznaczało to pobór na podstawie kryteriów klasowych, politycznych – ewentualni przeciwnicy PRL i etycznomoralnych – chociażby karani przez sądy PRL. Najlepszym przykładem tego jest rozkaz nr 008 ministra obrony narodowej Rokossowskiego z 2 lutego

1951 r., w którym mówi się, że podstawą do zakwalifikowania poborowego do zastępczej służby jest jego pochodzenie społeczne, oblicze polityczne i moralne oraz przeszłość polityczna. W świetle tego dokumentu represyjny charakter poboru do batalionów budowlanych nie budzi żadnych wątpliwości. Zdaniem kierownictwa wojska w jednostkach tych służyć mieli obcy i gorsi, którym nie ufano. Lepszy i swoi kierowani byli do służby kadrowej w wojskach operacyjnych. Innym ważnym dokumentem, świadczącym o systemie represji politycznej było zarządzenie ministra bezpieczeństwa publicznego z 22 lutego 1951 r., mówiące o kwalifikacji przedpoborowych między innymi do zastępczej służby wojskowej, do której zaliczały się bataliony budowlane i bataliony pracy”.

W analizowanej sprawie należy dodać, że Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w piśmie do Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji (VIII kadencja) dotyczącym petycji w sprawie poszerzenia w ustawie kombatanckiej katalogu podmiotowego ofiar represji o byłych „żołnierzy górników” (P8-22/14) wyraził opinię o poszerzeniu tego katalogu również o żołnierzy przymusowo zatrudnianych w batalionach budowlanych w latach 1949-59. Wniosek ten uzyskał akceptację senatorów.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bak

KOMBATANCI ORAZ OSOBY REPRESJONOWANE

Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2014 r., poz. 1206 ze zm.) precyzuje pojęcie kombatanta, działalność kombatancą oraz działalność uznawaną za równorzędną z kombatancą.

Kombatantami są osoby, które brały udział w wojnach, działaniach zbrojnych i powstaniach narodowych, wchodząc w skład formacji wojskowych lub organizacji walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1 ust. 1).

Za działalność kombatancą (art. 1 ust. 2 ustawy) uznaje się m.in.:

- pełnienie służby wojskowej w Wojsku Polskim, w polskich formacjach wojskowych przy armiach sojusznicych w działaniach wojennych prowadzonych przez Państwo Polskie,
- pełnienie służby w polskich podziemnych formacjach i organizacjach, w tym działających w ramach tych organizacji oddziałach partyzanckich w wojnie 1939-45,
- pełnienie służby wojskowej w armiach sojusznicych i w sojusznicych organizacjach ruchu oporu w wojnie 1939-45, z wyjątkiem formacji Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych ZSRR (NKWD) oraz innych specjalnych formacji, które prowadziły działalność przeciwko ludności polskiej,
- służbę w polskich podziemnych formacjach wojskowych lub organizacjach niepodległościowych na terytorium Państwa Polskiego w granicach sprzed 1 września 1939 r. oraz w granicach powojennych w okresie od wkroczenia armii ZSRR do końca 1956 r., jeżeli celem działania była niepodległość i suwerenność Rzeczypospolitej,
- uczestniczenie w walkach Wojska Polskiego oraz zmilitaryzowanych służbach państwowych z oddziałami Ukraińskiej Powstańczej Armii i grupami Wherwolfu,
- uczestniczenie w tzw. Niszczycielskich Batalionach na byłych ziemiach polskich w woj.: lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim i wołyńskim w obronie ludności polskiej przed ukraińskimi nacjonalistami od 1944 do 1945 r.

Za działalność równorzędną z działalnością kombatancą (art. 2) uznaje m.in.:

- pełnienie funkcji cywilnych (...) w administracji podziemnego Państwa Polskiego w wojnie 1939-45, w podziemnych niepodległościowych organizacjach cywilnych w 1945-56,
- udział do 31 grudnia 1945 r. w walkach o zachowanie suwerenności i niepodległości Państwa Polskiego w zmilitaryzowanych służbach państwowych,
- prowadzenie w 1939-45 tajnego nauczania dzieci i młodzieży,

- dawanie schronienia osobom narodowości żydowskiej lub innym osobom, za których ukrywanie w latach 1939-45, ze względu na ich narodowość groziła kara śmierci,
- czynny udział w zbrojnym wystąpieniu o wolność i suwerenność Polski w Poznaniu w czerwcu 1956 r., który spowodował śmierć lub uszczerbek na zdrowiu,
- poniesienie śmierci, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia powyżej 7 dni w grudniu 1970 r. na Wybrzeżu w działaniach wojska lub milicji podczas wystąpień wolnościowych.

Do okresów działalności kombatanckiej lub równorzędnej z taką działalnością zalicza się również czas przebywania:

- w niewoli lub obozach internowanych oraz w obozach podległych Głównemu Zarządowi do Spraw Jeńców Wojennych i Internowanych NKWD, a od marca 1946 r. MWD ZSRR, i obozach podległych Wydziałowi Obozów Kontrolno-Filtracyjnych NKWD, a od marca 1946 r. MWD ZSRR, spowodowanego działalnością kombatancką (art. 3 ust. 1),
- w hitlerowskich więzieniach, obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady oraz innych miejscach odosobnienia, gdzie warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa, a także w więzieniach i poprawczych obozach pracy oraz koloniach pracy podległych Głównemu Zarządowi Obozów i Kolonii Poprawczych (GUŁag) NKWD, a od marca 1946 r. MWD ZSRR, a także w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski, spowodowanego działalnością kombatancką i równorzędną z działalnością kombatancką (art. 3 ust. 2).

Represje wojenne i okresu powojennego (art. 4 ust. 1) to okresy przebywania m.in. z przyczyn politycznych, narodowościowych, religijnych i rasowych:

- w hitlerowskich więzieniach, obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady, innych miejscach odosobnienia: w których warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych i w których pobyt dzieci do lat 14 miał charakter eksterminacyjny, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa,
  - w gettach,
  - w więzieniach, poprawczych obozach i koloniach pracy podległych Głównemu Zarządowi Obozów i Kolonii Poprawczych NKWD, a od marca 1946 r. MWD ZSRR oraz na przymusowych zesłaniach i deportacji w ZSRR,
- w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania w latach 1944–1956, na podstawie przepisów wydanych przez władze polskie, przez sądy powszechne, wojskowe i specjalne albo w latach 1944–56 bez wyroku – za działalność polityczną bądź religijną, związaną z walką o suwerenność i niepodległość.